

MATERIALS PER AL CICLE MITJÀ

Una reflexió de cua d'ull.

Miquel Sbert

Sense cap dubte, la necessitat de l'ensenyament en català avui és un repte ineludible que hem d'investir, desenvolupar i culminar si volem assumir, de manera coherent, una pedagogia basada en la recerca, una pedagogia interactiva que faci, veritablement, de l'entorn la base primera i l'eix fonamental de la seva actuació. La llengua del territori com a vehicle d'un ensenyament arrelat al medi i amb la intenció d'esdevenir un instrument de servei a la societat on l'escola és inserida, només és qüestionada ja des de perspectives ben conegudes, nostàlgiques d'un passat no gens afalagador o amb una intencionalitat mistificadora d'un present que voldrien dissolt en la mediocritat i la manca de concreció. Els aires de renovació, els intents d'aconseguir un ensenyament significatiu, la voluntat d'educar les dones i els homes en la solidaritat respecte al seu territori com a mitjà per a l'assoliment d'una solidaritat d'àmbit més general, mundial, si tant es vol, sintonitzen més aviat amb l'assumpció d'una realitat palesa: el medi, entès com a conjunt d'una pluralitat de factors (geogràfics, històrics, socials, culturals...), de nombroses interaccions, de relacions diverses, un conjunt dinàmic d'esdeveniments i elements que contextualitzen l'individu. Un d'aquests elements caracteritzadors, bàsic i essencial, és la llengua. Escola i medi. Escola i llengua territorial, són conceptes indeslligables. Des d'aquesta òptica, conseqüentment, el tema de l'ensenyament en català no presenta cap mena d'inquietud.

El problema sorgeix, com sempre, amb la «lletra menuda». Ensenyar en català, és obvi (siguem optimistes per un cop), però... amb quines eines? Parem-hi una mica d'esment. Prèviament acotarem el camp d'observació per tal que una ullada sobre un sector concret pugui servir d'exemple-referent per al nostre comentari (parcial, naturalment no hi ha cap pretensió d'exhaustivitat): ens centrarem únicament en el cicle mitjà (bàsicament perquè aquest és un terreny aparentment molt conreat, sobretot en el cas de l'àrea d'experiències).

El maig de 1987, l'Ajuntament de Palma publicava una «Guia» (1) informativa dels materials bibliogràfics per a l'ensenyament en llengua catalana; d'aquest document en considerarem algunes dades. Primerament observarem el material (cicle mitjà) a l'abast del professorat pel que fa a l'ensenyament de la llengua catalana. En aquest apartat (inclou guies didàctiques) s'anuncien (sumats els tres nivells del cicle) 162 títols, d'ells cinc són d'autors i editorials (Cort) de l'Illa i dos, editats fora, són també d'autors illencs. Des de llavors, la situació en aquest aspecte ha canviat perquè altres editores mallorquines (Moll) o foranes (Anaya) han tret llibres de text fets aquí. No cal dir que l'observació relativa a l'origen dels materials per a l'aprenentatge de la llengua només és a efectes quantitius, indicadors d'una situació sobre l'abast dels recursos, i no cal cercar-hi cap connotació de tipus disgregador o valoracions qualitatives fora de lloc. No cal veure tampoc en les observacions anteriors

i les següents cap sobrevaloració subliminal dels llibres de text per damunt d'altres aportacions o recursos elaborats pel professorat (individualment, en equips, en col·lectius) que hi són, i relativament abundants, però que, malauradament, no solen gaudir d'una projecció massa més àmplia que la que marquen els límits de l'actuació personal dels mestres dissenyadors.

Quant a l'àrea d'experiències, els títols ressenyats són 146, 3 d'entre ells són illencs (autors i edició) i 3 més són d'equips redactors d'aquí editats fora. Aquí, ultra les observacions quantitatives, és susceptible d'alguna matisació: llevat de les sis propostes esmentades, ¿sembla raonable pensar que aquests treballs per a l'observació i estudi del *medi* arranquin de l'entorn pròxim a l'alumne-consumidor o més aviat podem intuir que els trets aniran en una altra direcció? (Reiteració: no entraran en valoracions de contingut ni de metodologia, sinó de l'esboç d'una situació, de lluny estant, és clar). L'estat de la qüestió des de l'any de la publicació de la Guia Municipal ha variat, però, pens que no d'una manera substancial, encara que, com a contrapartida, darrerament hi ha hagut alguna aportació molt remarcable que haurem de subratllar de manera especial. Efectivament, d'aleshores ençà, les editorials nostrades no han llançat al mercat projectes ambiciosos per tal d'oferir als mestres uns textos de suport global als programes de l'àrea. Hi ha hagut aportacions molt interessants que, probablement, siguin més cohe-

... Materials per al cicle mitjà

rents amb una escola que vol ésser més investigadora que no «academista», perquè es tracta d'instruments que possibiliten i faciliten el «treball de camp» i esperonen les aportacions originals de l'alumne, la seva creativitat i iniciativa (quaderns d'observació meteorològica, de jardineria i horts escolars, mapes de les Illes, molts d'aquests materials, per cert, relacionats amb dos mestres infatigables: Pau Bibiloni i Celso Calviño, aprofitament didàctic de les llegendes, itineraris didàctics, muntatges àudio-visuals, molt sovint patrocinats per institucions autonòmiques o municipals...).

La «Guia» informa endemés sobre matemàtiques (64 títols, cap editat aquí), religió catòlica (11 editats a Barcelona), quaderns d'estiu (11, també del Principat), català per a no catalano-parlants (2 títols de Barcelo-

na). ¿Hi ha hagut aportacions significatives, aquí, en aquests camps des de llavors?

Fins aquí les xifres. Un primer cop d'ull ens confirma dos fets: la manca de materials que cobreixin tot l'espectre dels programes escolars i que l'aspecte més satisfactori és, necessàriament així havia d'ésser, el dels textos per a l'ensenyament de la llengua. D'aquest tipus hi ha una presència acceptable de materials (consolidada aquests darrers anys amb els projectes, avui eficaces realitats, ja al.ludits).

Quant a l'àrea d'experiències, sembla també un àmbit quantitativament prou cobert. Hem de comptar, però, que sota aquesta denominació hi trobam agrupats els llibres corresponents a les àrees de ciències naturals i de socials. El problema, ja ho hem insinuat, aquí (a diferència del cas de la llengua) és de plantejament. Si hem d'encetar el camí de la integració del medi a l'escola i viceversa, ha de fer-se inicialment des de l'entorn pròxim i, en cercles concèntrics, eixamplar gradualment el camp d'observació per tal d'arribar, correlativament amb el desenvolupament maduratiu dels alumnes fins a la consecució d'una percepció del món com més rica i àmplia possible. Sembla, doncs, que el camí hauria d'ésser el de la utilització de mitjans que serveixin de base per a una observació sistemàtica, que forneixin una informació bàsica sobre l'entorn pròxim

(ampliable gradualment), que facilitin la interpretació de les dades recollides en l'observació, que contextualitzin i relacionin el que s'ha treballat amb altres marcs de referència, que sense l'estretor d'una «matèria» clàssica, permetin la utilització de recursos, tècniques, procediments procedents (i aplicables a d'altres «àmbits científics»), que incitin l'activitat i defugin l'atomització i la compartimentació en estancs, que revifin la iniciativa individual i de l'equip... En aquesta línia poden situar-se els materials que, com hem apuntat, han anat sorgint els darrers temps. En aquest sentit cal saludar especialment l'aparició recent (setembre de 1.989) dels quaderns trimestrals de ciències socials «ARREL», proposta novedosa, sintonitzada amb els que creuen que les portes de l'escola han d'obrir-se cap a l'exterior, perquè la realitat observable ha d'ésser «viscuda» (i no només «simulada» com en un laboratori de cartró-pedra) i en la línia també de les nostres observacions anotades just ara.

Pel que fa a la resta, la migradesa és absolutament manifesta. Repetir la pregunta inicial sembla gairabé inevitable «però...amb quines eines?».

El panorama no és certament, tot i l'existència dels molts treballs remarcables que hem esmentat de passada, massa afalagador. En el nostre context caracteritzat per la necessitat d'una autodefinició clara per una part i, per l'altra, per un esperit bastant generalitzat de desig de renovació que ens estimula (o que hauria de servir d'estímul) ens calen tota mena de mitjans. El primer i fonamental (ho hem dit tant i a tants indrets que ja gairabé sona a tòpic, no sé si utòpic) seria el de la capacitat de la nostra comunitat de planificar, organitzar i administrar l'educació, l'educació dels seus propis membres. D'altra banda i en un altre nivell, ens urgeixen recursos, les famoses eines, que, a

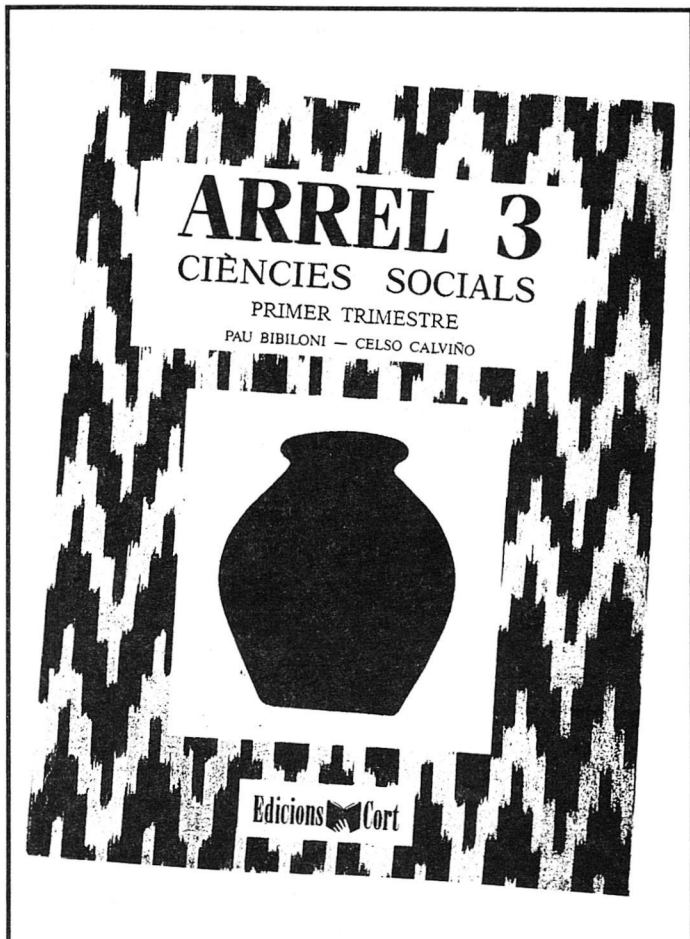
PROGRAMACION VIAJES -

PROGRAMACION SEMANA SANTA 1990

GALICIA	11 al 15 Abril	39.900.-
ASTURIAS/CANTABRIA	8 al 15 Abril	57.700.-
ANDALUCIA	13 al 15 Abril	32.800.-
CANTABRIA	12 al 16 Abril	44.300.-
PIRINEO CATALAN/ ANDORRA	12 al 16 Abril	36.700.-
PORTUGAL Y EXTREMADURA	12 al 16 Abril	44.500.-
SUIZA PANORAMICA ..	12 al 16 Abril	44.800.-
ruta 3 NACIONES	12 al 16 Abril	49.800.-

PARA INFORMES Y RESERVAS:

VIATGES TRAMUNTANA, S.A. G.A.T. 725
31 de Dicembre, 12 - Tel. 20 46 00 - PALMA

poc a poc, amb tota mena d'entrebancs, intentam bastir entre tots.

Tal volta, pel que fa a la qüestió dels materials didàctics, no fora balder que les institucions i les empreses privades relacionades amb el món de l'ensenyament incrementassin els seus esforços motivadors amb la incentivació dels professionals que, a molts nivells, treballen en silenci i amb paciència en l'elaboració de materials destinats a l'enriquiment formatiu de l'alumnat. Massa sovint aquests esforços resten estèrils per manca d'un ajut moral, econòmic (per què i qui ens ha aficat dins el cap que el treball de confecció de recursos que serveixen per donar guanys, crematístics o d'imatge, a altres, no ha de servir per compensar una mica els autors, víctimes sempre del voluntarisme?) o infraestructural (benvinguts siguin, en aquest sentit, els projectes de la Direcció General d'Educació i d'altres institucions o organismes, però encara n'hi ha prou).

El camí és ple d'interrogants, la voluntat i la imaginació dels que tenen els mitjans, potser podrien ser una de les claus de la solució d'un problema d'unes mancances òbvies que estam, tots els que tenim relació amb el món bategant de l'educació a les nostres terres, obligats a resoldre.

(1) *Guia de material per a l'ensenyament en català.*

Dinàmica Educativa, Ajuntament de Palma. 1987.

(2) *ARREL.* Pau BIBILONI-CELSO CALVIÑO, Edicions Cort, Palma 1989

Autor: Miquel Sbert

Llibreria Jaume de Montsó

Tot llibre té per
col.laborador al
seu lector.

Maurice Barnes

**Papa Joan XXIII, 1er B.
Geranis Centre
07002 Palma**

**Llibreria General
Especialitzada en Filosofia,
Textos i EGB, FP, BUP i Escacs**